

Nogmaals Schalenblende

Werner M. Felder

In No 3, 1972 van dit tijdschrift is onder de titel 'Schalenblende' een artikel opgenomen over schalenblende en de ertsmijn Schmalgraf. Aangezien in dit artikel een aantal onjuistheden vermeld zijn meen ik er goed aan te doen dit recht te zetten, om te voorkomen dat verzamelaars die op zoek gaan naar schalenblende en deze vinden een onjuiste beschrijving van dit erts en de vindplaats hebben.

SCHALENBLLENDE

Schalenblende is een hydrothermaal zinkerts bestaande uit laagjes innig vergroeide donkerbruine sfaleriet (kubisch ZnS) en gele wurtziet (hexagonaal ZnS). Afhankelijk van de hoeveelheid sfaleriet en wurtziet varieert de kleur van honinggeel tot donkerbruin. Door een snelle afwisseling van deze laagjes is een achaatachtige structuur ontstaan.

Naast sfaleriet en wurtziet kunnen in de schalenblende ook lagen (tot enkele cm dik) markasiet (rhombisch FeS_2), verspreide kristalaggregaten van galeniet (kubisch PbS) en kleine hoeveelheden van andere mineralen voorkomen. Deze laatste zijn echter zo spaarzaam dat ze nooit een wezenlijk bestanddeel van de schalenblende vormen.

DE MIJN SCHMALGRAF

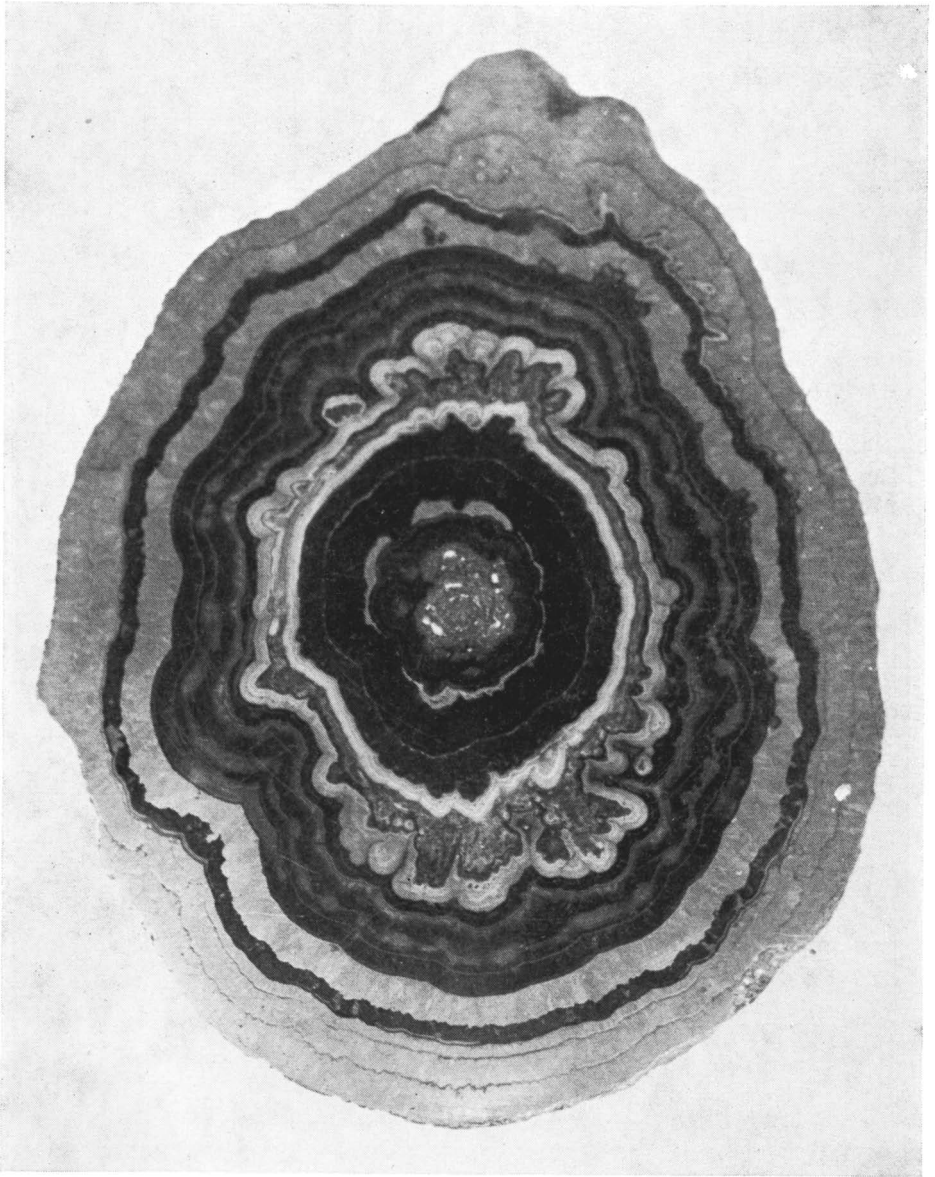
De mijn Schmalgraf, in de gemeente Neu-Moresnet, was een ertsmijn met de volgende productie:

Sfaleriet en Wurtziet ZnS	31,6%
Galeniet, PbS	5,6%
Markesiet, FeS_2	19,5% (1)
Roodijzersteen Fe_2O_3	2,6%
Calciet CaCO_3	27,5%
Magnesiet MgCO_3	4,0%
Al en Mg oxyden	4,2%
Kiezelzuur SiO_2	5,6%
Totaal	100%

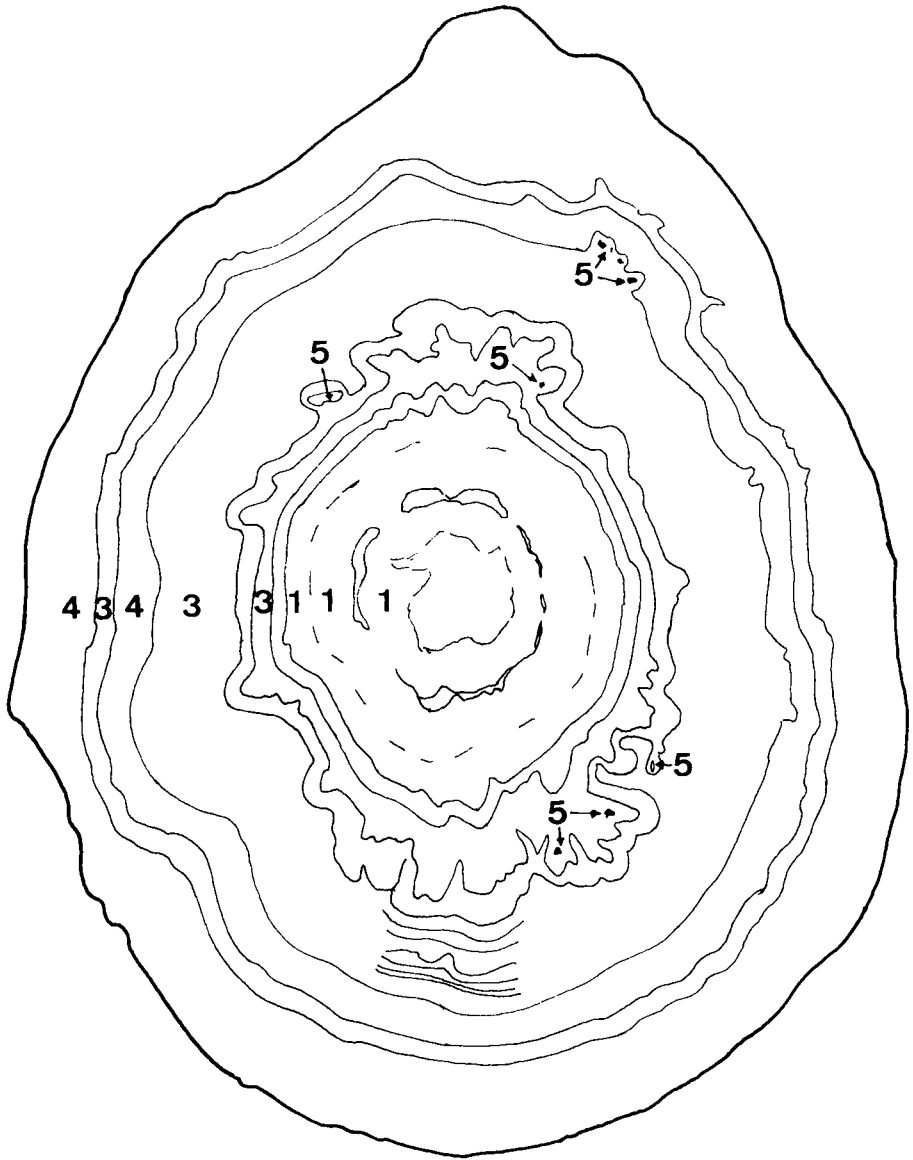
(1) hierbij is ook een kleine hoeveelheid pyriet gerekend.

De sfaleriet, wurtziet, galeniet en markasiet kwamen voor in de vorm van schalenblende en strickblende.

Deze mijn werd in 1867 onder de naam 'Klousterschacht' in bedrijf genomen. Op 1 mei 1932 werd de mijn verlaten omdat een verdere exploitatie onder de toenmalige omstandigheden niet meer rendabel was. De schalenblende die op het stort van de mijn Schmalgraf gevonden wordt is niet alleen afkomstig uit deze mijn. Het erts uit de iets meer westelijk gelegen mijn 'Eschbruch', die geen eigen delfschacht bezat, werd via een 500 m lange steengang naar 'Schmalgraf' getransporteerd. Van uit deze mijn werd het erts dan via de Oskar Stollen, op de 42 m verdieping, naar het dal van

Schalenblende uit de mijn Schmalgraf of Eschbruch in de gemeente Neu-Moresnet, België.
Een stalagtienvormige knol loodrecht op de lengte as doorgezaagd. (Verz. W. M. Felder, schaal 1/1)

Verklaring van de cijfers:

1 bijna zuivere sfaleriet

2 bijna zuivere wurtziet

3 vergroeide sfaleriet + wurtziet

4 markasiet

5 kristalaggregaten van galeniet (op de foto niet te herkennen)

de Lontzenerbach getransporteerd. Via een spoortje bereikte het erts dan het bedrijf te Altenberg, waar het verder bewerkt werd. De gevonden stukken schalenblende kunnen dus uit mijn Schmalgraf of uit Eschbruch afkomstig zijn. Eschbruch was bekend om de soms zeldzaam mooie stukken.

In de tijd dat deze mijnen in bedrijf waren bestonden, voor het betreffende bedrijf, geen problemen meer inzake het uitsmelten van de ertsen die gedolven werden. Dat plaatselijk nog metaalrijke slakken voorkomen vindt zijn oorzaak in de hoge ouderdom van de ertswinning in het algemeen en de soms verschillende geaardheid van de bedrijven. De ertswinning is zeer waarschijnlijk reeds in de Romeinse tijd begonnen. In het begin van de 19e eeuw werden echter nog romeinse ijzerslakken gebruikt in de loodsmelt om een bijzonder zacht lood te verkrijgen. Na deze bewerking werd het ijzer niet uitgesmolten.

Aanbevolen literatuur:

Felder, W. M. - De ertsmijn Schmalgraf. Jaarboek N.G.V. Afd. Limburg 1962.

Klockman, F. - Die erzlagestätten der Gegend von Aachen. Der Bergbau auf der linker Seite des Niederrheins. Festschrift zum XI Allg. deutschen Bergmannstag in Aachen, 1910.

Uebags, F. - Aus der jüngsten Geschichte des Altenberger Grubenfeldes. Die Grube 'Schmalgraf'. Im Göhlthal, Zeitsch. der Ver. f Kultur, Heimatkunde und Geschichts im Göhlthal, No 8, 1970.